

ZIJN MOEDER

DOOR ELISABETH VON MALTZAHN

ALSEEN KIND OP HET HEERLIJKE KERSTFEEST, had hij zich verheugd op zijn thuiskomst. — Trots alles, wat tusschen toen en nu lag — hij had toch nog een moeder!

Wat ook zijn ziel bezwaarde om eigen leed en dat van anderen; om de ontzettende gebeurtenissen der laatste jaren, die hij beleefde; om den jammerlijken toestand van zijn vaderland — hij wist het, als haar tranen daarop drupten, als haar handen zich daarover vouwden tot innig gebed, dan zou zijn verontruste hart stil worden . . . .

Hij had gesmacht naar het oogenblik, waarin hij aan haar schoot op de knieën zou liggen; waarin hij haar al het duistere, het ontzettende zou mogen klagen, het zware leed, dat men alleen aan moeders hart kan leggen.

Zijn moeder.

Hij was onder lichamelijk en geestelijk lijden gerijpt tot man, neen, veel meer, het zaad van het Evangelie, door zijn moeder in het jongenshart gestrooid, was niet verstikt, maar toen de ploeg van het lijden diepe voren in den akker had getrokken, bleek de grond des te meer toebereid om het te doen ontkiemen en onder Gods zegen rijke vruchten te dragen. Wat hij zijn moeder wilde vertellen, dat zou haar al het verdriet over de jarenlange scheiding doen vergeten. De arbeid van haar ziel was hem in den vreemde tot eeuwigen zegen

geworden. 't Scheen hem bijna heiligschennis, deze moeder met welke andere vrouw ook te willen vergelijken. Geen vrouw, al stond ze nóg zoo hoog, kwam zijn moeder nabij.

Als kind had haar liefde hem omringd; als jongen was hij trotsch geweest op haar schoonheid en zachtheid; toen hij in den vreemde zwierf, was zij door haar gebed zijn stille beschermengel geweest.

De gedachte aan haar had den armen gevangene in de hel van Aziatische kerkers de hoop levendig gehouden, hem teruggebracht van den rand van den waanzin, hem den moed aangewakkerd bij wanhopige vlucht, bij uitputtenden honger en dorst.

Zij wachtte immers op hem!

Duizendmaal had hij zich die thuiskomst al voorgesteld. Maar in een paar jaar kan zooveel veranderen. In den geest zag hij de hooge vrouwengestalte in zwaren weduwenrouw reeds op het breede bordes staan, hem uit de verte blij toewuivend.

Op één dier dagen, die hij op zijn vlucht in de oerwouden van Rusland doorbracht, had zijn vader in het heerenhuis voor altijd de oogen gesloten. Maar den zwerfeling bereikte geen enkele boodschap van dat groote verlies, iedere verbinding met het vaderland was voor hem afgesneden. Toen gelukte het hem in gezelschap van enkele landgenooten de vaderlandsche grens te bereiken. Daar deelde hem een vriend, een oud schoolkameraad, de schokkende tijding mee.

Als versuft stond hij daar. Reeds zag zijn vriend hem met stillen angst aan. Wat konden nog de gevolgen voor hem zijn? Vreeselijke toestanden had hij doorleefd, honderdmaal had hij den wreeden dood van zeer nabij onder de oogen gezien, tooneelen van ellende bijgewoond, die iemands kracht en zenuwen of staalden of vernietigden . . . .

Maar reeds keerde hij uit de verdooving terug. Hij drukte zijn vriend de hand en vroeg hem met dofste stem naar bijzonderheden. Lang, tot de maan opging, zaten zij in het klimoppriëel van de oude dorpsherberg bij elkaar. 't Was alsof hun woorden zacht en schuchter door de duisternis van den nacht hun weg tastten naar den ander.

Toen ging de vriend heen . . . . ieder zijn weg.

Van het heerenhuis woei de vlag halfstok. Maar het liefste op aarde was hem toch gebleven. O, hoe wilde hij de eenzaam achtergeblevene met zijn teerste zorgen omringen. Aan een huwelijk dacht hij vooreerst niet. Alleen voor haar, die zooveel geleden had, wilde hij leven, haar op de handen dragen. Later, als de wonden geheeld zouden zijn en het verlangen bij haar zou ontwaken, zich grootmoeder te hooren noemen, was het nog tijd genoeg. Maar evengoed zou er moeilijk, zeer moeilijk een vrouw te vinden zijn, die haar nabijkwam.

Zoo was ook de dag van zijn terugkomst getooid door den krans der hoop.

Hij had zijn moeder willen verrassen, doch zijn vriend had gewaarschuwd: Menschen, die zóó zwaar geleden hebben, ontbreekt soms de kracht om het groote geluk te dragen. Daarom zond hij een brief vooruit, die zijn terugkeer meldde.

Toen de trein het station binnenreed, zocht zijn blik met vurig verlangen het geheele perron af. Geen bekende was er te zien, zelfs de oude koetsier niet. Hij dacht eerst aan een ongeluk, en met een bedrukt hart begaf hij zich op weg door de straten van het ouderwetsche stadje. Te midden van bosch en weiden lag het adellijke huis aan de andere zijde op eenigen afstand.

Een moeder

Reproductie naar een schilderij van Antonio Sant'Agata, een Italiaansch schilder, die werkt met een bijzondere techniek, welke in Italië zeer de aandacht trekt

☒ Bij den ingang van het park liet hij zijn blik weiden over zijn eigendom. Dat was het goudbruine herfstlandschap, dat hij zoo liefhad, beschenen door de stralen der ondergaande zon. En toch deed het taferel hem vreemd aan. 't Was alsof park en tuin in slaap gezonken waren!

„De voorbereiding voor den naderenden winter,” troostte hij zich. Maar toen hij onder de goudgele pracht van het stervende loover liep, greep hem een huivering aan. Het sterven van het seizoen was zoo vredig, zoo plechtig . . .

Zijn oogen rustten op de verwilderde pracht rondom hem. Hij knikte stil, als begreep hij. De vaderlandsche armoede was ook in de adellijke burchten binnengeslopen. Een treurig teeken des tijds. Overal schilderachtige verwaarloozing, wilde bloemen en onkruid op de paden. Weer voelde hij die lichte huivering . . .

Nu sloeg hij de laatste bocht om van de kronkelende oprijlaan. Als uitgestorven lag het witte gebouw in renaissance-stijl vóór hem in de invallende schemering. De gordijnen voor de vensters waren neergelaten, de omgeving was verwaarloosd. Aan flarden gescheurd door storm en regen hing de vlag slap bij den stok neer.

Wilde gedachten besprongen plotseling zijn hart . . .

Dan stond hij op het bordes.

Daar! — wat was dat? Van ouds bekende en geliefde klanken troffen zijn oor, tonen uit zijn kindertijd — alleen de stem was hem geheel vreemd. Zoo zong zijn moeder nooit. Alsof een straatzangeres haar kindje in slaap zong, zoo jammerlijk klonk het uit het vertrek van de slotvrouwe:

„Slaap, hartediefje, want nu word je moe;

„Doe nu je heldere kijkertjes toe . . .”

Die stem was een ontwijding van het fijngevoelige liedje. 't Was hem niet mogelijk het tot het einde aan te hooren. Iedere zenuw in hem trilde.

De bel ging over en klonk schril door het huis.

Een vreemde vrouw deed hem open; een vrouw in grijze japon en witte schort. Haar gelaat droeg de teekenen, dat ze veel had gewaakt, en haar oog verried, dat haar gevoel in jarenlangen sleurdienst was afgestompt. Wantrouwend mat haar blik hem. Zoo, — was hij de zoon? De aarzelende houding verborg den twijfel aan zijn woorden niet. Dat kon iedereen wel zeggen.

Er bleef hem niets anders over dan met bewijzen voor den dag te komen, en dat aan de deur van zijn eigen ouderlijk huis.

Toen werd zij toeschietelijker.

Hij verlangde er naar zijn moeder te zien.

De vrouw ging hem voor in de geheimzinnige schemering, die in de hal heerschte. Hij moest maar niet schrikken: de barones was lijdend sinds den dood van haar echtgenoot. Daarbij was nog het verdriet gekomen over het verdwijnen van haar zoon.

Hier viel hij haar in de rede. Was dan zijn brief niet terechtgekomen?

Neen. — Zij ontweek zijn blik.

Een inwendige stem zei hem, dat ze onwaarheid sprak. Men geloofde immers niet meer aan zijn terugkeer? 't Zou ook de eerste maal niet zijn, dat een bedrieger onder valschen naam onervaren vrouwen van have en goed beroofde. Haar terughoudendheid was dus alleszins verklaarbaar.

Zacht opende zij de deur van zijn moeders kamer, gluurde even naar binnen, mompelde een paar woorden en trok het hoofd terug.

Toen begaf hem het geduld. Hij duwde haar op zij en trad binnen. ☒

☒ Maar als vastgenageld bleef hij op den drempel staan.

De deftige kamer was nog onveranderd gebleven. De stoffeering van lichtgele zijde, de teere pastels aan den muur, de oude staartklok, alles herinnerde hem aan zijn gelukkige jeugd. Bovenal het tapijt, dat den geheelen vloer van de kamer bedekte, die men eigenlijk wel een zaal kon noemen. Het lavendelblauwe fluweelen tapijt, waarin, als een droom zoo schoon, een perk theerozen gewerkt was, zoo heerlijk, alsof het zoo uit den tuin in vollen zomerdos was overgebracht! Hier had zijn wieg gestaan, hier had hij als knaap gespeeld met de bloesems onder zijn voeten, hier had hij als man afscheid genomen, toen het vaderland hem opriep . . .

En nu? — De geheele kamer draaide met hem in 't rond. Het duizelde hem. Op dezelfde plek, waar de jonge vrouw in overstelpend moedergeluk den erfgenaam in haar armen had gehouden, boog zich nu de grijs-geworden dame over — een pop . . .

„Slaap maar, mijn jongen, je moedertje waakt;

Zij zal je helpen, als 't leed je genaakt . . .”

Alsof een ziel rondwaarde door dichte nevels, zoo troostloos klonk de gebroken stem.

„Moeder . . .!”

Zijn lippen trilden. Hij kon het niet begrijpen.

„Moeder! — Ik ben het — Dietrich . . .!”

Haar blik dwaalde over hem heen.

„Moeder, ik heb u toch geschreven! Kent u Dietrich niet meer?”

Zij was opgestaan. Als in een droom keek zij hem aan. Wantrouwend, met een schuwen blik van een omfloersten geest.

„Ik ken je niet, je bent mijn zoon niet!” zeide zij met toonlooze stem.

„Moeder . . .!”

Een oogenblik luisterde zij, als drong een zoete, lang vergeten klank tot haar door. Maar het arme brein kon de werkelijkheid van het leven niet meer vatten. Met streng gebaar wees zij naar de deur.

Maar hij ging niet. Verwezen keek hij haar aan.

Langzaam liet de dame den arm zinken. Haar trekken werden weer slap. Het uurwerk was afgelopen. En, als bestond de vreemde indringer voor haar niet, nu vermaande zij haar pop weer, dat ze toch moest gaan slapen en ze trok de gordijntjes van het poppenwiegje dicht. Dan ging ze zoekend over het tapijt, bukte zich over het perk theerozen en begon te plukken. Al haastiger, al vlugger, al ijveriger, alsof zij vreesde, dat iemand haar vóór zou komen. Een hartelijk glimlachje, och, zoo vreemd voor hem, lag op het eenmaal zoo zachte gelaat.

Plotseling richtte zij zich op, ging weer in den rieten stoel zitten, en begon met de mooie, slanke handen den overvloed van onzichtbare bloemen te rangschikken.

Hij begreep het niet meer; hij wendde zich om en liep naar 't venster. Maar de slag was te zwaar geweest. Hij kon zijn smart niet meester worden. Zijn innig geliefde moeder krankzinnig . . .

Het stormde in zijn borst, zijn hart bonsde . . .

De eene ontzettende vraag rees op na de andere . . .

Krankzinnig!

Als een hooge muur dreigde de toekomst verpletterend op hem neer te vallen.

't Was nacht, ondoordringbare duisternis om hem heen, waarin hij geen enkele schrede voorwaarts durfde zetten. Hij zag alleen eenzaamheid, troosteloze eenzaamheid; die zou altijd zijn levensgezellin zijn.

En bijna bracht de wanhoop hem er toe, dat hij wenschte: was ik in het vreemde land maar gestorven . . .

Naar een tekening van Gilbert Holiday

Herfstarbeid aan de Engelse kust

☒ Een zacht ruischen van kleeren deed hem opschrikken. Hij wendde zich om.

Zijn moeder was weer aan het rozen plukken. Zacht klonk nu het geliefde liedje van de lippen der waanzinnige:

„Kindlief, slaap rustig, ik houd toch de wacht!”

„Zoo gaat het nu dag en nacht,” zei de verpleegster, die juist binnentrad, en een trek van meegevoelen kwam over het hoekige gelaat, toen zij zijn groote smart zag.

„De dokter zegt . . . .” Ze bleef steken.

Met één stap stond hij vóór haar.

„Wat zegt de dokter?” Ik wil alles weten. Alles!”

Zij beet zich op de lippen. Het lijden van den zoon greep haar aan. Schuw in 't rond ziende, kwam zij dicht bij zijn oor . . . . Haar stem was zacht, bijna week, als sprak ze met een ziek kind.

„Ongeneeslijk!” trilden haar lippen.

Als een donderslag trof hem dat woord. Wat hij had vermoed, doch onmiddellijk uit zijn gedachten gebannen, was nu ontzettende zekerheid . . . .

Wankelend ging hij naar buiten, het verlaten park in.

Daar heerschte plechtige woudrust. Alleen in de hooge dennen ruischte de wind over den erfgrond.

Daar streed hij alleen. Maar de gebeden zijner moeder van jaren her omzweefden hem als dienende geesten, gezonden door hun hemelschen Koning.

Daar werd hij getroost als één, dien zijn moeder troost — nu niet door zijn moeder, maar door God Zelf, Dien zij hem had leeren liefhebben, tot Wien zij hem had leeren opzien met vol vertrouwen, ook in den uitersten nood . . . .

Hij streed, tot hij rust vond in God.

☒

KANTTEKENINGEN OP DINGEN DIE GEBEUREN

☒

☒

IK KRIJG VELE BRIEVEN; DAT BRENGT NU eenmaal mijn werk mee. Het grootste deel dier brieven is afkomstig van menschen, die ik niet ken, en misschien wel nooit ontmoeten zal. Daarom wellicht schrijven ze zoo openhartig en onbeschoemd, zoo van ziel tot ziel, wat hun hart hun ingeeft.

Vandaag schrijft me iemand zoo roerend eenvoudig: „Geloof u nu, dat ik bijzonder ouderwetsch ben, dat ik het nu eenmaal met de hedendaagsche literatuur niet vinden kan? In veel van de boeken zijn de godsdienst-ideeën verkeerd, het beeld van God onjuist, de roman zinnenprikkelend en de zienswijzen geëscalteerd” . . . .

Wat ga ik haar antwoorden?

Met Van Deyssel, misschien, die eens schreef: „Het wordt tijd, dat we eens duidelijk maken aan het volk, wie de literatuurkunstenaars eigenlijk zijn, en dat we in de maatschappij den rang innemen, die ons toekomt. Wij zijn meer dan uw koop- en staatslieden, meer dan uw rechts- en natuurgeleerden, meer dan uw geschied- en sterrenkundigen. Wij vertegenwoordigen het leven, datgene wat men „leven” noemt in zijn hoogste uiting. Het hartstochten- en gedachtenleven van den mensch is het edelste gedeelte van zijn bestaan, niet waar? Hij is trotscher op zijn liefde, zijn eerezucht, zijn combinatievermogen en zijn fijn gevoel dan hierop, dat hij eet en drinkt en ziet en hoort. Nu moet ge weten, dat wij in tienvoudige mate bezitten de eigenschappen, die het beste deel uwer wezens uitmaken. Wij hebben tienmaal meer verstand, tienmaal meer geest, tienmaal meer verbeelding, tienmaal meer verontwaardiging, tienmaal meer deugd of wil dan gij. Wij zijn het opperste leven. We zijn de Koningen van het Leven. We zijn de hoogste natuurkrachten, vandaar dat wij van het eenigszins tot bewustzijn gekomen leven, — dat zijn de ontwikkelde menschen — vergen, ons als zoodanig te erkennen” . . . .

☒ Zal ik zóó met Van Deyssel antwoorden?

☒

☒ Ik doe het niet, ik doe het heelemaal niet . . . . Van Deyssel zou misschien in onze dagen deze woorden niet meer op de lippen nemen, want het is zoo anders geworden!

Wat onzen tijd zoo verbijsterend en zoo gevaarlijk maakt, is dat tot in de eerste rangen naar voren zich dringen de eerste producten der moderne opvoedkunst. De groot geworden Montessori-kindertjes grijpen naar de pen, bēzetten verantwoordelijke plaatsen, zijn scheef gegroeide individualisten, hyperwekelijke aesthetici, voor alles en trots alles onevenwichtig.

En daar stort zich over ons uit de hedendaagsche literatuur, brutaal tot blozens toe, openhartig tot vervelens toe, en zóó „versekst,” dat het haast niet uit te maken is, wat pornografie is en wat niet.

Een onzer predikanten heeft sommig romanlezen in onze dagen genoemd: „rozen plukken op een mestvaalt.” . . . . Ik geef hem geen ongelijk.

Kijk, daar ligt op mijn tafel een Engelsch tijdschrift. Bij duizenden misschien bij millioenen, gaat het de wereld in.

Ik vind een verhaal . . . . brieven van een jong meisje, ze schrijft aan haar aanstaanden man.

Ik knip een stukje uit, waarin ze haar moeder beschrijft: . . . .

„Een bijzondere vrouw! . . . . Moeder. Twee-en-veertig . . . .

Nooit zeggen, dat ik je dat verteld heb, hoor. Vroeger zag ze er uit als twee-en-vijftig, maar sinds ze naar den schoonheidsspecialist is geweest, — die al haar overvloedige rimpeltjes heeft weggemaakt „Omaha” noem je dat — ziet ze er uit als twee-en-dertig. Toen vader uit Californië terug kwam, moest zij aan hem voorgesteld worden; hij kende haar niet. 't Geeft ook niet veel, want ze zien mekaar nooit. Als vader 's morgens naar zijn fabrieken gaat, slaapt moeder en als moeder 's avonds laat thuis komt, slaapt vader. Nu, moeder had dan den brief gevonden, dien ik aan jou geschreven had. Ze zocht naar een lippenstiftje in mijn la en toen vond ze den brief; ze had zelfs het slot van mijn la opengebrouwen. Zóó ongemaniert, maar zoo echt moederlijk. Je kunt je de scène indenken. Ze liep op haar nauwe schoenen met te smalle hakken als een mechanieke pop op en neer. „Denk er aan,” zei ze, „wat ze mij toch een dwaas zullen vinden, na alles wat er in de couranten gestaan heeft over je aanstaande huwelijk.” Ze had een Patou-rokje aan, heel kort, maar ondanks haar gebobde haar en de weggeverkte omaha, deed deze opwinding haar geen goed . . . en ze hilde nota bene! „Denk eens aan, dat ik gehuild heb,” zei moeder, „nu kan ik vandaag nergens heen, ze zouden denken, dat mijn dichter mij in den steek had gelaten! Geen enkele vrouw durft meer te huilen, het is een veel te dure bezigheid.” En weg tippelde moeder naar haar schoonheidsdokter en bleef daar voor de rest van den dag.

Een paar dagen later schrijft dit jonge meisje aan haar verloofde: „Moeder had zóó'n korte jurk aan, dat mevrouw Sheppard zei: „Er moest toch een wet bestaan, die aan oude vrouwen verbood haar knieën te laten zien.”

Ach, schrijf ik aan mijn correspondent, u bent noch ouderwetsch, noch bekrompen, als u vele boeken maar niet leest. Er zijn een heele boel menschen in de wereld, wier kennis-making u angstvallig vermijdt. Waarom ze dan toelaten in uw privé-kamer? We zijn in het daaglijksch leven altijd ietwat bang voor besmetting, sinds we de leefwijze der bacteriën grondiger kennen. Ik zou zeer zeker voorzichtig worden, geen besmetting aan te halen voor mijn geest.

Er is zooveel moois nog te lezen, zooveel edels, zooveel fijns en teers!

Laat ze maar dicht, — die zekere soort boeken!

Neen mevrouw! ik ken dat boek niet . . . . ik las het niet, ja, ja, u zegt, dat iedereen het leest. U vindt, dat er zooveel moois in staat. Men moet het gelezen hebben. Zeker . . . . Maar ik lees het liever niet; ik pluk mijn rozen liever in een tuin dan op de mestvaalt, weet u! En ach ja, u zegt, dat ze er overal lezingen over houden en het een beeld geeft van den tijd. Zeker; alleen dan maar van het leelijke in onzen tijd! Want even reël als uw leelijke, decadente beschrijvingen, zijn werkelijk de zonnestralen, en mekaar liefhebben, en de sfeer in een verrukkelijk thuis, en het lieve gezicht van je oude moeder: . . . . Ja zeker, ik ben een beetje ouderwetsch. Dank u!

A. VAN HOOGSTRATEN—SCHOCH